

Актуальні
питання
слов'янського
мовознавства

Випуск XIX

Одеса-2024

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Кафедра слов'янського мовознавства

*Актуальні питання
слов'янського мовознавства*

Випуск XIX

Одеса
2024

ББК 81.41я43
УДК 808.1 (082)

У збірнику вміщені статті зі широкого кола лінгвістичних та методичних проблем славістики: з питань історії та теорії слов'янських мов, методики викладання дисциплін славістичного та лінгвістичного циклу.

Для викладачів вищих та середніх навчальних закладів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами сучасного слов'янознавства.

Відповідальний редактор –

О.О. Ілясов

Редакційна колегія збірника:

доктор філологічних наук, професор *В.Б. Мусій*
кандидат філологічних наук, доцент *О.М. Новак*
кандидат філологічних наук, доцент *М.А. Сокаль*
кандидат філологічних наук, доцент *О.О. Кон*
кандидат педагогічних наук, доцент *А.О. Буднік*
кандидат філологічних наук, доцент *Н.І. Кердівар*
кандидат філологічних наук, викладач *В.В. Дашкова*
викладач *Н.К. Турбарова*
викладач *О.О. Ілясов*

Рецензенти:

Н.Г. Ареф'єва – доктор філологічних наук, професор, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Ю.А. Шпаляренко – кандидат педагогічних наук, старший викладач, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Друкується за ухвалою Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
протокол № 7 від 26 грудня 2024 року

© Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», 2024

© Кафедра слов'янського мовознавства, 2024

© О.О. Ілясов, упорядник, 2024

ЗМІСТ

НАЦІОНАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ТА ВИВЧЕННЯ ЇХ ІСТОРІЇ

Ілясов О. О.

Сербська академічна тлумачна лексикографія другої половини XX століття. «Речник српскохрватског књижевног и народног језика» (Речник САНУ).....	6
---	---

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ У СПЕКТРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Воробець С.В., Цзібінь Х.

Білінгвальна компетенція мовної особистості і професійно орієнтований переклад.....	17
--	----

Воробець С.В.

Система навчальних завдань з професійно орієнтованого близькоспорідненого перекладу.....	26
---	----

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИКЛАДАННЯ

Турбарова Н.К., Деде Ю.Ф.

Лінгводидактична робота з розвитку фонематичного слуху в першокласників у класі з інклюзією.....	37
---	----

*Буряченко В., Балтажи Д., Тома В. (науковий керівник – к. філол. н.,
доцент Сокаль М. А.)*

Проблема дислексії та дисграфії у молодших школярів та можливості її вирішення.....	54
--	----

Макарова К. (науковий керівник – к. філол. н., доцент Сокаль М. А.)

Про роботу над помилкам в мовленні молодших школярів.....	61
---	----

Турбарова Н.К., Моїсєєва С.

Використання LEGO-технологій на уроках української мови та читання.....	67
--	----

Беліна А.О. (Науковий керівник – к. філол. н., доцент Кон О.О.)

Використання додатків Google у сучасних підходах до вивчення української мови в початкових класах.....	80
---	----

Балабан Д.Д. (науковий керівник – к. філол. н., доцент Сокаль М. А.)

Орієнтири педагогічної діяльності на засадах НУШ.....	90
---	----

Буряченко В., Балтажи Д., Тома В.
(науковий керівник – к. філол. н., доцент Сокаль М. А.)

ПРОБЛЕМА ДИСЛЕКСІЇ ТА ДИСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Стаття присвячена аналізу можливостей вирішення проблеми дислексії та дисграфії в учнів початкових класів. Проаналізовано причини виникнення, описано різновиди, наведено приклади корегуючих вправ.

Ключові слова: початкова школа, інклюзивна освіта, корекція дислексії та дисграфії.

Нова освітня модель в Україні спрямована на переорієнтацію освітнього процесу на формування психічно здорової творчої особистості, здатної продуктивно мислити та вирішувати поточні та перспективні проблеми. Одним з аспектів реалізації даної задачі є створення сприятливих умов для дітей з дислексією та дисграфією.

Дислексія (від грец. *dys* – порушення, *lekso* – читати) – часткове специфічне порушення процесу читання, яке виявляється в помилках, що повторюються і мають стійкий характер [7, с.115].

Дислексія можлива внаслідок двох причин: спадковість та незначні мозкові порушення за несприятливого перебігу вагітності матері. Однак дослідження дають підстави стверджувати: опрацювання інформації в процесі читання порушується переважно через те, що зв'язки між правою та лівою півкулями мозку дозрівають пізніше, ніж мозкові структури. І такі діти довго не можуть запам'ятати, плутають поняття «праворуч-ліворуч», погано орієнтуються на сторінці зошита при письмі, легко гублять і важко знаходять місце на сторінці де зупинились, якщо їх на

мить відволікти. Їм складно зосередитися, запам'ятовувати, вони швидко стомлюються [1, с. 5].

До характерних симптомів дислексії можна віднести:

- небажання малюка малювати, труднощі з самим процесом малювання, навіть при проведенні простих ліній або розфарбовуванні картинок.

- явні проблеми з дрібною моторикою, коли дошкільник не може зав'язати шнурки або застібнути гудзики, упускає прибори столові або відчуває труднощі при їх використанні.

- затримку мовленнєвого розвитку у дітей або виражені проблеми з мовленням.

- труднощі із запам'ятовуванням інформації, віршів, концентрацією уваги [4].

Дане неврологічне порушення буває кількох видів:

- ✓ фонематична дислексія, яка характеризується наступними ознаками: неправильне читання через не сприйняття фонем, заміна звуків які схожі один з одним в акустичному і артикуляційному плані (д – т, ж – ш, б – п, с – ш і т.д.), читання по літерах, неправильне з'єднання звуків та складів [5];

- ✓ семантична дислексія, при проявах якої немає спотворення звуків та слів, але дитина абсолютно не розуміє те, про що вона читає [5];

- ✓ граматична дислексія характеризується такими порушеннями: неправильні закінчення відмінків і числа («з-під лавка», «в гостей», «собака» – «собаки»); помилкове узгодження в відмінку, роді і числі прикметників і іменників («цікавий казка», дощі сильний»); помилкове вживання займенників («наші капелюх», «музей ця»); порушення утворення дієслівних форм 3-ї особи в минулому часі («хороший була день», «життя промайнула»); помилкове формування дієслів в різних часах («говорив» – «говорить», «чує» – «чув») [5];

- ✓ мнестична дислексія при якій всі літери засвоюються важко;
- ✓ оптична дислексія, яка ускладнює дітям здатність перемальовувати з зразка. Такі діти дуже складно засвоюють букви, що схожі за написанням. Як приклад можна назвати букви С і О, Б і В, Н і П [5];

Вправи для корекції дислексії:

Вправа «Впіймай слово».

Мета: формування фонематичного сприймання.

Завдання: виокремлення на слух заданого слова з-поміж слів, схожих за лексичним значенням, а також слів, схожих за звучанням.

Інструкція: плесни в долоні, коли почуєш слово дощ.

Слова: хмара, ліс, весна, борщ, весна, дощ, зошит, кущ, річка, хвощ, чоботи, дощ, калюжа, дощ, вода [8, с. 16].

Вправа «Знайди закінчення».

Мета: формування операції аналізу слова, з яким узгоджується наступне; ймовірнісного прогнозування на основі зорового сприймання.

Завдання: добір закінчень слів.

Інструкція: прочитай подані слова, поміркуй, яких закінчень не вистачає, для цього уважно розглянь слово, що слідує за недописаним. Наприклад: Гарн... пісня, біл... гуска, яскрав... сонечко, дружн... учні [8, с. 30].

Вправа «Перестав букви, щоб вийшло нове слово».

Мета: формування уваги, пам'яті, операцій аналізу, синтезу, ймовірнісного прогнозування на основі зорового сприймання слів.

Завдання: зміна послідовності букв з метою утворення нового слова.

Інструкція: змінюй послідовність букв так, щоб утворилося нове слово. Наприклад: село – осел, лісок – сокіл, курча – ручка, старий – айстри, кіт – тік, марка – рамка, кури – руки, гори – роги, тіло – літо, банка – кабан, сосна – насос, нора – рано [8, с. 33].

Вправа «Заплутанки з літерами».

Інструкція: формування зорової уваги, аналізу.

Завдання: виокремлення букв, контурні обриси яких накладено один на одного.

Інструкція: уважно подивись на малюнок. Тут заплутались букви. Назви їх [8, с. 43].

Дисграфія (від грец. *dys* — розлад, *grapho* — писати) — це часткове специфічне порушення процесу письма [7, с.115].

На відміну від дислексії, дисграфія має більш ширше та точніше коло причин. Виникнення патології може бути обумовлено недорозвиненням, ураженням головного мозку, патологіями вагітності, травмами родовими, асфіксією, менінгітом, енцефалітом, а також інфекціями, соматичними захворюваннями, що викликають виснаження нервової системи пацієнта. Якщо проблеми кринуться в головному мозку, дисграфія часто супроводжується іншими захворюваннями, про які батькам, як правило, вже відомо [2].

Дисграфія може проявлятися помилками в написанні літер, пропусками чи заміна місць літер. Проте до ознак дисграфії також можна віднести:

- заміни і змішання букв, що позначають звуки близькі звучанням (*п-б* *с-з*, *к-г*, *т-д*, *ц-с*, *с-ш*, *ч-щ* і т.д.);
- порушення складової структури слова (пропуски букв, складів, перестановки букв, складів, додавання букв, складів, розрив слів);
- порушення граматичного узгодження слів у реченні;
- змішання букв подібних по зображенню (*п-л*, *л-м*, *д-б*, *т-п*, *к-н* і т.д.) [3, с. 27].

Ураховуючи всі особливості даного порушення, існує п'ять різновидів форм дисграфії:

- ✓ Артикулярно-акустична. З'являється на тлі неправильного звуковимови. Дитина слова пише так, як вимовляє (наприклад не «риба», а «либа»).

✓ Акустична. Характеризується заміною звуків схожих за звучанням (наприклад «д-т», «ж-ш»).

✓ Аграматична. Характеризується проблемами з узгодженням слів, але відбувається це в письмовій мові, тоді як каже дитина правильно. Може не враховуватися рід, відмінок (наприклад «добра тато»). Варто зазначити, що даний вид часто виявляється тоді, коли учні починають вивчати відмінки.

✓ Оптична. Виникає в результаті проблем зорового аналізу, коли дитина не сприймає відмінності між буквами (наприклад плутає «ц» і «щ», «р» і «ь»).

✓ Порухення мовного аналізу, синтезу. В такому випадку закінчення слів не дописують, прийменники пишуться разом, а приставки окремо (наприклад «при ходити» замість «приходити»). Дитина може пропускати букви, склади, міняти місцями, повторювати [2].

Вправи для корекції дисграфії (приклади подано за [5; 6]).

Гра «Я знаю п'ять слів»

Мета: розвивати координацію рухів, напрацьовувати навичку підбору слів, що починаються на певну літеру.

Хід гри: дитина називає по черзі п'ять слів на певну букву (чи з чергуванням) та одночасно з промовлянням слова, підбиваючи м'яч руками в установленій вчителем послідовності.

Приклад:

Правою рукою	Лівою рукою	Двома руками	Поперемінно обома руками
Я знаю п'ять слів на букву «Н»	Я знаю п'ять слів на букву «Р»	Я знаю п'ять слів на букву «Б»	Я знаю п'ять слів на букви «О» та «З»
Носоріг – один	Ромашка – один	Булка – один	Орел – один
Ножиці – два	Рука – два	Бабуся – два	Зуб – два
Нитка – три	Рукавичка – три	Блискавка – три	Око – три
Нутрія – чотири	Ромб – чотири	Бурулька – чотири	Защіпка – чотири
Ніс – п'ять	Риба – п'ять	Бобер – п'ять	Олень – п'ять

Гра «Знайти слово»

Мета: напрацювання навички пошуку та синтезу інформації у текстовому форматі.

Хід гри: роздайте школярам попередньо підготовані роздруківки, в яких із запропонованих складів вони мають зібрати «приховані» слова.

Гру доцільно проводити на швидкість, поступово ускладнюючи завдання.

Вправа «Пропущені літери»

Ця вправа розвиває уважність і навички письма у дитини. Для її виконання необхідно на основі готового фрагменту скласти новий текст, заповнивши пропуски відповідними літерами.

Вправа «Опиши картинку»

Запропонуйте учню описати зображення кількома фразами. Причому головна умова – кожне наступне речення має збільшуватись на одне слово у порівнянні з попереднім, повторюючи попередній фрагмент..

Вправа «Коректурна правка»

Це дуже просте та наочне завдання. Його сенс полягає в наступному: учень щодня по 5-6 хвилин працює над задачею – викреслює у запропонованому фрагменті тексту певні букви. Доцільно, щоб шрифт був великим, причому спочатку варто обирати по одній букві, а потім поступово ускладнюючи, обирати по дві та більше букв.

Для ефективності вправи перехід на наступний рівень складності має відбуватися не раніше, як за п'ять-шість днів.

Отже, зробивши аналіз даного матеріалу, можна зробити висновок, що в педагогічній практиці актуальною є робота з учнями, які мають дислексію та диграфію та існують методики для коригування даних неврологічних порушень.

Список використаних джерел

1. Гріненко О. В., Покотильська М. М., Філоненко Т. Я. Подолання дислексії та дисграфії в учнів початкових класів: навч. посіб. Городище, 2010. 32 с.
2. Дисграфія у дітей – причини, основні симптоми, методи лікування. URL: <https://perebus.com.ua/disgrafiya-u-ditej-prichini-osnovni-simptomi-metodi-likuvannya/>.
3. Дислексія та дисграфія у дітей з порушеннями мовлення: навч. посіб. / за ред. Грек В. В., Корона О. А. ; упоряд. І. В. Осипова, Я. С. Шажко. Сіверськ, 2018. 45 с.
4. Дислексія у дітей, форми порушень, ознаки та симптоми, методи корекції та лікування. URL: <https://zsz.pp.ua/disleksiya-u-ditej-formi-porushen-oznaki-ta-simptomi-metodi-korekci-ta-likuvannya/>.
5. Дислексія у молодших школярів: корекція, вправи, види і форми. URL: <http://33.zosh.zt.ua/dysleksiya-u-molodshyh-shkolyariv-korekciya-vpravy-vydy-i-formy/>.
6. Ігри та вправи для подолання дисграфії. URL: <https://naurok.com.ua/post/igri-ta-vpravi-dlya-podolannya-disgrafi>
7. Основи дефектології: навчально-методичний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / Д. В. Ванюк [та ін]. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2023. 133 с
8. Труднощі опанування навички читання: вправи для виявлення і подолання: методичні рекомендації з виправлення недоліків читання / упоряд. Е.А. Данілавичюте та ін. Лисогірськ, 2016. 77 с.

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Кафедра слов'янського мовознавства

Науково-методичне видання

**Актуальні питання
слов'янського мовознавства**

Випуск XIX

*Здано до набору 31.11.2024. Підписано до друку 15.12.2024
Папір офісний. Гарнітура «Таймс». Ум. друк. арк. 4,94.
Обл.-вид. арк. 4,56. Тираж 300 прим.*

Актуальні питання слов'янського мовознавства / відп. ред. О.О. Ілясов. Вип. XIX. Одеса : Homeless Publishing, 2024. 169 с.

У збірнику вміщені статті з широкого кола лінгвістичних та методичних проблем славістики: з питань історії та теорії слов'янських мов, методики викладання дисциплін славістичного та лінгвістичного циклу.

Для викладачів вищих та середніх навчальних закладів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами сучасного слов'янознавства.

ББК 81.41я43
УДК 808.1 (082)